

Ulkoasiainministeriö
Ihmisoikeustuomioistuin ja -sopimusasioiden yksikkö
OIK-40

10/4.1/14
17.4.2014

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta tehdyn valinnaisen pöytäkirjan määräaikaishavainnista

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää ulkoasiainministeriötä lausuntopyynnöstä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mielestä Suomen ensimmäinen määräaikaishavainnointi Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimukseen tehdyn lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevasta valinnaisesta pöytäkirjasta (jatkossa pöytäkirja) tulee tärkeään kansalliseen vaiheeseen. Lasten hyväksikäyttö ihmiskaupassa, prostituutiossa ja pornografiassa on aihe, joka nousee yhä useammin esiin eri yhteyksissä. Erityisesti internetin laaja käyttö on lisännyt lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja sen yritystä kaupallisen seksin alueella.

Hyväksyessään vuonna 2012 pöytäkirjan Suomi katsoi, ettei pöytäkirjan voimaansaattamisella ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia. Pöytäkirjan hyväksymistä käsittelevässä mietinnössä arvioitiin myös, että pöytäkirjan voimaansaattaminen ei merkittävästi lisäisi viranomaisten työmääriä. Nyt määräaikaishavainnoinnin ja erityisesti raportointiohjeiden valossa on selvää, että pöytäkirjan tehokas voimaansaattaminen vaatii lisää sekä resursseja että viranomaistyötä. Tämä käy ilmi myös siitä, että itse asiassa moneen raportointiohjeiden vaatimaan kysymykseen ei Suomessa ole antaa vastausta. Lapsikaupan, lapsiprostituution ja lapsipornografian tunnistamisessa Suomi on vielä alkutaipaleella.

Pöytäkirjatekstissä todetaan, että syitä lasten hyväksikäyttöön kaupallisen seksin alueella ovat muun muassa taloudellinen eriarvoisuus, epäoikeudenmukainen sosiaalis-taloudellinen rakenne, perheiden ongelmat, aikuisten vastuuton seksuaalinen käyttäytyminen ja kysyntä. Tämä kaikki on todellisuutta myös suomalaisessa yhteiskunnassa. Lapset ja nuoret kohtaavat monenlaista häirintää, houkuttelua ja hyväksikäyttöä aikuisten taholta niin perheissä, julkisilla paikoilla kuin internetissäkin. Haavoittuvaisessa asemassa olevat lapset ovat erityisen alttiita myös seksuaaliselle hyväksikäytölle kaupallisen seksin piirissä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitääkin välttämättömänä panostusta tiedotuskampanjointiin, kouluttamiseen, yhteistyön tiivistämistä kolmannen sektorin kanssa sekä resursointia kolmannen sektorin tekemään auttavaan, ennaltaehkäisevään ja etsivään työhön. Kaikki tämä vaatii huomattavaa lisäresursointia niin viranomais- kuin järjestösektorillekin. Tällä hetkellä Suomessa on ainoastaan yksi taho, Nuorten Exit, joka tekee nuoriin kohdistuvaa ennaltaehkäisevää ja auttavaa työtä nimenomaisesti kaupallisen seksin alueella.¹

¹ Nuorten Exit: www.nuortenexit.fi. Toimintaa koordinoi Exit – pois prostituutiosta ry ja rahoittaa Raha-automaattiyhdistys.

LAPSIKAUPPA

Ihmiskaupparikosten uhrin (3 artikla)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää ongelmallisena sitä, että ihmiskaupparikoksia ei osata tunnistaa tai ne eivät muuten tule viranomaisten tietoon. Ihmiskaupan ei tarvitse olla rajat ylittävää. Auttamisjärjestelmän tulisi myös tunnistamaan myös valtion rajojen sisällä tapahtuva ihmiskauppa. Esimerkiksi alaikäisten kohdalla ihmiskaupamääritelmä täyttyy huomattavasti helpommin kuin aikuisten kohdalla.

Koska tutkintaan johtaneita ihmiskauppatapauksia on Suomessa vähän, on ilmiöstä vaikeaa piirtää yleiskuvaa. Myöskään alaikäisten uhrien osuudesta ei ole varmuutta. Syksyllä 2013 seksinostokiellon toimivuutta arvioivan selvityksen mukaan on kuitenkin ilmeistä, että myös alaikäisiä ihmiskaupan uhreja on. Esimerkiksi tuomioon asti päätyneissä ihmiskauppatapauksissa (seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa) uhri oli usein alaikäinen tyttö tai nuori nainen.² Kaikki nämä kuusi ihmiskaupatuomiota ovat tulleet tapauksista, joissa uhri on ollut erityisen haavoittuva tai alaikäinen. Selvityksessä todetaan seuraavaa:

Kaikissa tapauksissa uhrin ovat olleet varsin nuoria, joko alaikäisiä tai noin 20-vuotiaita. Ihmiskaupalla on ollut uhreille erittäin vakavia seurauksia. He ovat kokeneet vakavia pelkotiloja, psyyken romahduksia, univaikeuksia ja itseinhoa. Osa on päätenyt viiltelemään itseään tai yrittänyt itsemurhaa. Osa on kärsinyt fyysisistä sairauksista seksuaalisen hyväksikäytön seurauksena. Kahdessa ihmiskauppatapauksessa uhrina on ollut nuori virolainen nainen, joka henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan on ollut erityisen haavoittuvainen. Yhdessä tapauksessa kysymys oli alaikäisen romanialaistytön parituksesta. Kahdessa tapauksessa nuori suomalaisnainen oli joutunut suomalaisten tekijöiden väkivallan ja ihmiskaupan uhriksi. Yhdessä tapauksessa uhreina oli useita suomalaisnaisia ja tekijöitä on samoin ollut useita.³

Ihmiskaupatuomiot seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa antavat karun kuvan Suomessa tapahtuvasta ihmiskaupasta. On selvää, että tapauksista tulee päivänvaloon vain murto-osa. Erityisesti lapsiuhrien näkökulmasta Suomen pitäisi kiireesti tehostaa ihmiskaupan vastaista toimintaa muun muassa toteuttamalla ihmiskaupparaportoinnin antamat toimenpide-ehdotukset.⁴ Toimenpiteille tulee osoittaa vastuutahot ja riittävät resurssit.

Dublin-menettely (3 ja 4 artiklat)

Suomen ihmiskaupparaportoinnin mukaan alaikäisiä ihmiskaupan uhrien kohdalla on käytetty ns. Dublin-menettelyä, joka mahdollistaa käytännössä turvapaikkaa hakeneen henkilön palauttamisen toiseen EU-jäsenmaahan (mukaan lukien Sveitsi, Norja ja Islanti), mikäli henkilö on hakenut turvapaikkaa tästä maasta aikaisemmin kuin Suomesta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää erittäin ongelmallisena, että ihmiskaupan uhreiksi joutuneita henkilöitä on palautettu Dublin-menettelyn mukaisesti. Näin on ilmeisesti menetelty vaikka henkilö vetoaisi joutuneensa ihmiskaupan uhriksi palautuksen kohdemaassa. Ihmiskaupparaportoinnin mukaan alaikäisiä uhreja on palautettu esimerkiksi Italiaan vaikka aiempaan

² "Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö. Seksinostokiellon toimivuuden arviointi." Selvityksiä ja ohjeita 39/2013. Oikeusministeriö.

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaistut/julkaisuarkisto/1378203764840/Files/OMSO_39_2013_Seksikaupan_kohteen_hyvakskaytto.pdf

³ Sama kuin ed.

⁴ Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2010:

http://www.ofm.fi/download/31691_Ihmiskaupparaportti_2010_suomi_netiversio.pdf?068243d8adb4d088

ihmiskaupan uhriksi joutumiseen on vedottu nimenomaisesti.⁵Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitääkin ihmiskaupan uhrien suojelun ja oikeuksien toteutumisen kannalta ensiarvoisen tärkeänä, että Dublin-menettelyä ei sovelleta, mikäli on epäily, että henkilö on joutunut ihmiskaupan uhriksi. Alaikäiset ovat haavoittuvan asemansa vuoksi erityisen suojelun tarpeessa, ja siksi Dublin-menettelyyn tulisi suhtautua kaikista pidättyväisimmin heidän osaltaan.

Lapsiuhrien tukeminen (8 artikla)

Pöytäkirjassa edellytetään, että lapsiuhreille on tarjottava asianmukaisia tukipalveluja koko oikeudenkäyntimenettelyn ajan. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tätä erittäin tärkeänä, mutta huomauttaa, että lapsiuhrien avunsaanti ei saa olla sidottuna oikeuskäsittelyn aloittamiseen tai jatkumiseen. Tehokasta, monimuotoista ammatillista apua on saatava myös oikeudenkäynnin jälkeen. Viranomaisten on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että lapsiuhrien käsittely ei traumatisoisi tai uhriuta alaikäistä uudelleen. Lapsiuhrien kanssa työskentelevät järjestöt ovat olleet huolestuneita siitä, että tutkinnat ja oikeuskäsittelyt lasten kohdalla venyvät liian pitkiksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä oikeusministeriön, sisäasiainministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön lokakuussa 2013 julkaisemaa opasta väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhriksi joutuneiden lasten vanhemmille.⁶ Ministeriöiden tulee varmistaa, että ”Lapsi rikoksen uhrina” -opas leviää valtakunnallisesti viranomaisten ja järjestöjen jaettavaksi.

LAPSIprostituutio

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mukaan on ilmeistä, että Suomessa ei tunnusteta lapsiprostituutiota ilmiönä. Kaupallisen seksin piirissä oleva lasten seksuaalinen hyväksikäyttö tunnustetaan ns. lapsiseksiturismin yhteydessä, mutta sen sijaan Suomen rajojen sisäpuolella aihe jää näkymättömäksi.

Prostituutioon ajaudutaan usein jo alaikäisenä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että pöytäkirjassa nostetaan nimenomaisesti esiin erityisen haavoittuvien ryhmien, mukaan luettuna tyttöjen, suojelun tarve. Samalla neuvottelukunta kuitenkin pitää tärkeänä kehittää keinoja puuttua ennaltaehkäisevästi myös poikien prostituutioon ajautumiseen.

Suomen lainsäädännön mukaan sekä seksin ostaminen että sen yritys alaikäiseltä on rikos (RL 20:8a). Alaikäisten hyväksikäyttö prostituutiossa saa monia muotoja. Alaikäiselle saatetaan luvata vastineeksi seksistä myös muuta kuin rahaa, esimerkiksi tavaroita tai nuorelle tärkeitä suosituksia. Julkisessa keskustelussa puhutaankin usein ’vastikkeellisesta seksistä’, sillä tarkoitetaan tätä erityisesti nuoriin liittyvää prostituution muotoa. Nämä vastikkeen muodot mainitaan myös nimenomaisesti seksin ostoa alaikäiseltä koskevan rikoslain pykälän esitöissä. Nuorilta saatetaan yrittää ostaa seksiä niin julkisilla paikoilla (kauppakeskuksissa, julkisissa kulkuvälineissä, massatapahtumissa) kuin internetissäkin.

Neuvottelukunta näkeekin tärkeäksi vahvistaa viranomaisten ja järjestöjen mahdollisuuksia puuttua alaikäisten prostituutioon ajautumiseen ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseen. Tämä liittyy olennaisesti lapsiuhrien haavoittuvuuden tunnustamiseen ja lapsiuhrien erityistarpeiden huomioon ottamiseen. Alaikäisten seksin myynnissä korostuu voimakkaasti lapsen seksuaalisen hyväksikäytön elementit. Suomessa on vain yksi taho, joka tekee suoraan työtä lasten auttamiseksi kaupallisen seksin

⁵ Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2011: http://www.ofm.fi/download/31723_Ik-raportti_2011_suomi_netti.pdf?cea309cf5315d188

⁶ ”Lapsi rikoksen uhrina. Tietoa väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhriksi joutuneen lapsen vanhemmalle”. Lokakuu 2013. http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/julkaisut/esitteita/oikeudellisistaasioista/6KEuvMmeV/Lapsi_rikoksen_uhrina_opas.pdf

piirissä. Monet muutkin tahot, kuten Väestöliitto ja Raiskauskriisikeskus Tukinainen, osaavat auttaa prostituutiossa hyväksikäytettyjä lapsia ja nuoria. Ongelmana on, että aihe ei ole vielä niin laajassa julkisessa keskustelussa, että lapset, heidän huoltajansa tai viranomaiset osaisivat hakea apua tarvittaessa. Toisaalta monelta lasten ja nuorten kanssa työskentelevältä ammattilaiselta puuttuu perustietämys lapsiprostituution ilmenemistavoista Suomessa, mikä taas estää puheeksiottamisen tarvittavissa tilanteissa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaa, että seksin ostajien vastuu alaikäisten hyväksikäytöstä on nostettava esiin nykyistä voimakkaammin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Lisäksi lasten ja nuorten tietoisuutta heille kuuluvista oikeuksista ja suojelusta sekä aikuisen vastuusta on kehitettävä määrätietoisesti esimerkiksi turvataitokasvatuksen muodossa.

Suomessa ei yhtään lapsiprostituutiota koskevaa tutkimusta

Lapset ja nuoret kohtaavat Suomessa seksin oston yrityksiä, ja osa alaikäisistä päätyy myymään seksiä. Suuri este ilmiön tunnistamiseen on, että Suomessa ei ole tehty ainoatakaan lasten hyväksikäyttöä prostituutiossa koskevaa akateemista tutkimusta. Viitteitä ilmiön laajuudesta on saatu kyselytutkimuksista, mm. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselystä ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen seurantakyselystä nuorten rikoskäyttäytymisestä ja uhrikokemuksista.⁷ Viimeisimmässä kouluterveyskyselyssä käytettiin kolmea indikaattoria nuorten kohtaamasta seksuaalisesta väkivallasta. Yksi indikaattoreista koski seksinostoyrityksiä. Sukupuolesta ja opintoasteesta riippuen 9-33 % kohdalla vastaajista 1-3 indikaattoria täyttyi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen seurantakyselyssä vajaasta 5000 nuoresta 6 % oli saanut jonkinlaisen vastikkeen seksuaalisesta teosta. Kyselytutkimusten mukaan ilmiö vaatii myös Suomessa huomiota. Alaikäisten seksin myynnin laajuus sekä siihen johtavat riskitekijät pitäisi tutkia perusteellisesti.

Lapsiprostituution kysyntää Suomessa ei myöskään ole tutkittu. Huhtikuussa 2014 julkaistiin viiden maan EU-tason tutkimus prostituution kysynnästä.⁸ Tutkimusraportin mukaan suomalaiset seksinostajat mainitsivat 91 kertaa jostakin ihmiskauppaan tai paritukseen viittaavasta piirteestä, kuten seksin myyjän liian nuoresta iästä, pelokkuudesta, haluttomuudesta tai ostajan tunteesta ulkopuolisen henkilön kontrollista. Poliisille tai muulle viranomaisille näistä epäilyistä oli harkinnut ilmoittavansa kuitenkin vain noin 20 %. Vaikka seksin myyjän nuori ikä oli tässä tutkimuksessa vain yksi indikaattori, tämä ja monet muutkin kansainväliset seksin ostajien asenteita kartoittaneet tutkimukset kertovat, että seksinostotilanteessa ostaja ei yleensä mieltä seksin myyjän asemaa.⁹ Elina Ihamäki haastatteli tutkimukseensa Sortavalan seksikaupasta suomalaisia seksin ostajia. Ihamäen mukaan seksin ostajat korostivat, että ”Venäjällä tytöt kypsyvät aiemmin kuin Suomessa.” Ihamäen mukaan tällainen puhe toimii mekanismina, joka sallii tyttöjen seksuaalisen häirinnän ja lähestyminen. Myös Ihamäki toteaa, että osa seksin myyjistä aloittaa prostituutiossa hyvin nuorena ja että tyttöjen ikä on selvästi vaiettu aihe suomalaisten seksin ostajien keskuudessa Venäjällä.¹⁰ Lähialueilla tapahtuva seksin osto alaikäisiltä on tabu myös suomalaisessa julkisessa keskustelussa: ilmiöstä kirjoitettiin mediassa jonkin verran 2000-luvun alussa, mutta sen jälkeen aihetta ei ole juurikaan käsitelty.

⁷ Kyselytutkimusten tuloksista lausunnon liitteenä.

⁸ Stop Traffick! Tackling demand for sexual services of trafficked women and girls. <http://www.stoptraffick.ie/wp-content/uploads/2013/03/STOP-TRAFFICK-full-report.pdf>

⁹ Tästä kertoo myös Suomen korkeimmassa oikeudessa käsitelty ihmiskauppatuomio, jossa nuorelta, kehitysvammaiselta ihmiskaupan uhrilta seksiä ostanut mies vapautettiin syytteestä.

¹⁰ Elina Ihamäki: ”Sortavalan seksikauppa ja suomalaismiehet”. Idäntutkimus 1/2012.

http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2012_1/it_1_2012_iamaki.pdf

Internet ja seksin oston yritykset (2, 3 ja 7 artiklat)

Internetin yleistynyt käyttö on lisännyt myös erimuotoisia nuoriin kohdistuvia seksuaalinen häirinnän ja hyväksikäytön muotoja. Myös seksin oston yritykset ovat verrattain yleisiä¹¹, mutta ei tiedetä kuinka moni alaikäisistä päätyy myymään seksiä. Internetissä tehtävän etsivän ja auttavan työn kehittäminen olisikin ensisijaista. Tällä hetkellä nuorille suunnatut internetissä tarjottavat palvelut ovat todella jälkijunassa. Myös turvallisten aikuisten läsnäolo nettialustoilla on sattumanvaraista.

Lasten seksuaalisen hyväksikäytön ennaltaehkäiseminen ja siihen puuttuminen kaupallisen seksin alueella pitäisi olla myös internetpalveluita tarjoavien yritysten vastuulla. Vaikka lainsäädännön toimeenpaneminen alueella on hankalaa, se on kuitenkin mahdollista, esimerkiksi parittamista koskevien pykälien osalta. Esimerkiksi Ranskassa kansalaisjärjestö teki tutkintapyyntönsä ns. Sugar Daddy –sivustosta, jossa vanhemmat miehet ja nuoret naiset voivat solmia vastikkeellisia suhteita. Syyttäjä päätti nostaa syytteen yritystä vastaan parituslainsäädännön perusteella. Tapaus odottaa oikeuskäsittelyä.¹²

Poliisin toiminta ja resurssit (8 ja 9 artiklat)

Poliisin tietoon tulleissa rikoksissa on viime vuosina näkynyt selvä piikki 'seksuaalipalvelujen ostaminen alaikäiseltä' –rikosnimikkeessä.¹³ Tästä voidaan vetää se johtopäätös, että poliisi tunnistaa tämän tyyppiset rikokset entistä herkemmin. Toisaalta poliisin tutkittavana on ollut monia rikoksia, jossa yhdellä syytetyllä on ollut monia uhreja. Tämä on tyypillistä erityisesti niissä rikoksissa, jossa internetissä on houkuteltu nuoria prostituutioon. Näissä tapauksissa seksuaalipalvelujen ostaminen liittyy usein muuhun hyväksikäyttöön, toisin sanoen yhden uhrin osalta käsittelyssä on monia syytekohtia.

Internetissä seksin oston yritykset alaikäisiltä ja houkuttelu (johon usein myös liittyy vastikkeellisuus) ovat arkipäivää. Nuoriin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat yksi nettipoliisia eniten työllistävä aihe. Tapauksia on paljon, silti valtakunnallisessa nettipoliisiyksikössä työskentelee tällä hetkellä vain kolme poliisia. Lisäksi esimerkiksi Helsingin alueella työskentelee kolme nettilähipoliisia.

Prostituutiopoliitikka Suomessa (9 artikla)

Suomi ei ole laatinut aikuis- tai lapsiprostituutiota koskevaa toiminta- tai politiikkaohjelmaa. Ylipäänsä prostituutiota ei käsitellä yhteiskunnallisena ongelmana, vaan kansalaisjärjestöjen hoitamana asiaa hoidetaan pääasiallisesti haittojen vähentämisen näkökulmasta. Tämä aikuisprostituutiotakin koskeva hiljaisuus johtaa siihen, että alaikäisten seksin myyntiä ei ymmärretä osana lapsiin kohdistuvana seksuaalisena hyväksikäyttönä. Kaupallisen seksin alueella rajat hälvenevät ja muutoin paheksuttavana pidetty ilmiö muuttuukin hiljaisesti hyväksyttäväksi. Erityisesti huomiota pitäisi kiinnittää aikuisten asennekasvatukseen ja kysynnän vähentämiseen, kuten sopimustekstissäkin todetaan. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mielestä seksin oston täyskriminalisointi edesauttaisi myös lapsiin kohdistuvan kysynnän vähentämistä.

Aikuis- ja lapsiprostituution rajapinta

Suomessa ei ole tutkimustietoa siitä, minkä ikäisenä Suomessa prostituutiossa toimivat naiset ja miehet ovat aloittaneet seksin myymisen. Pro-tukipisteen vuonna 2000 tekemän asiakaskartoituksen mukaan 40 naisesta 10 oli aloittanut seksin myymisen alaikäisenä.¹⁴ Nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten

¹¹ Esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen nuorten hankkeen keväällä 2013 toteutetun nettikyselyn 461 vastaajasta 130:lle oli tarjottu jotain vastiketta seksuaalissävytteisestä toiminnasta.

¹² <http://www.thelocal.fr/20140404/french-sugar-babies-site-hit-with-pimping-lawsuit>

¹³ <http://www.vakivalta.rikosentorjunta.fi/fi/index/vakivaltarikollisuus/raiskausjamuutseksuaalirikokset.html>

¹⁴ Pro-tukipisteen asiakaskartoitus vuodelta 2000: <http://pro-tukipiste.fi/uploads/media/Asiakaskartoitus.pdf>

keskuudessa on saatu viitteitä, että esimerkiksi huolenpitoa vaille jääneet ja/tai runsaasti päihteitä käyttävät nuoret ovat riskissä ajautua vastikkeellisen seksin piiriin. Ylipäänsä syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla on suurempi alttius päätyä myymään seksiä. Toisaalta seksin myynti itsessään on syrjäyttävä tekijä. Helpolta tuntuva raha voi tehdä väliaikaisesta seksin myynnistä pysyvämpää ja ulospääsy on yhä hankalampaa. Jos nuori aikuinen päätyy myymään seksiä pidemmäksi ajaksi, on katko opiskeluissa tai työelämässä vaikea kuroa kiinni niin henkisesti kuin ansioluettelon näkökulmastakin. Tätä yhteyttä syrjäytymisen ja seksuaalisen kaltoinkohtelun ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan välillä ei tunnusteta auttamisjärjestelmässä tai julkisessa keskustelussa.

Edellä mainituista syistä johtuen 18-vuoden ikäraja seksin myynnin ja ostamisen kohdalla on ns. veteen piirretty viiva. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaaakin, että Suomen pitäisi kriminalisoida seksin osto kokonaan, kuten mm. Ruotsissa, Norjassa ja Islannissa on tehty. Tähän on kiinnittänyt huomiota myös YK:n CEDAW-komitea Suomen määräaikaisraportointia koskevissa loppupäätelmässään helmikuussa 2014.¹⁵ Erityisesti pitäisi huomioida 18-21 –vuotiaat, jotka ovat vielä nuoria ja alttiita tekemään itselleen vahingollisia päätöksiä, mutta toisaalta täysi-ikäisyytensä vuoksi lainsäädännön näkökulmasta sekä vapaita myymään seksiä että suojattomia seksinostoyritysten edessä.

Tätä aikuis- ja lapsiprostituution häilyvää rajapintaa on käsitelty muun muassa Euroopan neuvoston ministerikomitea, joka jäsenmaille tehdyssä suosituksessa nro R (91) 11 lapsiin ja nuoriin aikuisiin kohdistuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, pornografiasta ja prostituutiosta sekä kaupasta tunnustaa keinotekoisen jaottelun aikuis- ja lapsiprostituution välillä.¹⁶ Suositus korostaa prostituution vahingollisuutta sekä lapsille että nuorille aikuisille.

Moni prostituutiossa toimiva ihminen ajautuu siis myymään seksiä jo alaikäikäisenä, riippumatta siitä, että seksinosto alaikäisiltä on kielletty. Ostajat ovat usein joko piittaamattomia seksin myyjän iästä tai nimenomaisesti haluavat ostaa seksiä alaikäiseltä. Aikuisprostituutio taas aiheuttaa seksin oston yrityksiä myös nuorilta ja madaltaa riskiryhmässä olevien nuorten kynnystä ajautua vastikkeellisen seksin piiriin ja sitä kautta aikuisprostituutioon. Tämä linkki lapsi- ja aikuisprostituution välillä ei nouse esiin suomalaisessa tasa-arvo- ja sosiaalipolitiikassa tai julkisessa keskustelussa.

Vuonna 2006 päättäessään seksin oston osittaisesta kriminalisoimisesta, eduskunta hyväksyi lakivaliokunnan lausuman, joka ”edellyttää, että prostituoitujen käytettäväksi järjestetään riittävästi sellaisia tukitoimia, joilla edistetään heidän mahdollisuuksiaan irtautua prostituutiosta ja siirtyä työelämän piiriin” (HE 221/2005 - Lausuma 1). Näitä tukitoimia ei ole toistaiseksi saatavilla. Kansainvälisiä exit-palveluita tuottavia toimijoita on olemassa. Suomeen pitäisi rätätöidä malli, joka ottaisi huomioon sekä alaikäiset että täysi-ikäiset prostituution piirissä olevat naiset ja miehet.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että exit-palveluiden lisäksi kolmannen sektorin etsivää työtä ja matalan kynnyksen paikkoja kehitetään järjestelmällisesti ja niille suunnataan riittävät resurssit. Erityisesti nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn on panostettava. Myös esimerkiksi palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneiden maahanmuuttajatyttöjen ja -naisten tavoittamiseen pitää kiinnittää erityistä huomiota.

¹⁵ CEDAW-komitean Suomea koskevat loppupäätelmät 28.2.2014:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fFIN%2fCO%2f7&Lang=en

¹⁶ Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta:

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2012/20120044/20120044_2

LAPSIPORNOGRAFIA

Suomessa asuvien alaikäisten hyväksikäytöstä pornografiassa ei juurikaan tiedetä mitään. Akateemista tutkimusta aiheesta ei ole. Kaupallisen seksin alueella erityisesti lasten hyväksikäyttö pornografiassa jää viranomaisten ja järjestötoimijoilta pimentoon. Toisaalta tiedetään, että internetissä erilaiset kaupallista seksiä koskevat ilmiöt ovat kasvussa. Näistä voitaisiin mainita esimerkiksi alaikäisten itse kuvaamat seksivideot. Näiden videoiden kaupallinen käyttö ja levinneisyys eivät ole viranomaisten tiedossa. Internetissä leviävää kuvamateriaalia on ylipäätään vaikea seurata ja kontrolloida. Uusien ohjelmien ja sovellusten keksiminen (myös mobiilipuolella) tekee siitä entistä haastavampaa.

Toisaalta tiedetään, että pornon, myös alaikäisiä koskevan materiaalin, kysyntä on kovaa ja suomalaisiakin pornotuottajia on alalla. On aiheellista kysyä, onko myös pornoteollisuudessa 18-vuoden ikäraja yhtä keinotekoinen kuin prostituution puolella?

Sen sijaan lapsipornon kuluttamisesta tiedetään jotain poliisin tilastojen valossa. Suomen lainsäädännössä rangaistavaksi määritellyt tekoja ovat sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen (RL 17:18 ja 18a, myös törkeä tekemuoto) ja tällaisen lasta esittävän kuvan hallussapito (17:19), sukupuolisiveellisyttä loukkaava markkinointi (RL 17:20) ja kuvaohjelman laiton esittäminen tai levittäminen alaikäisille (RL17:18b). Poliisin tietoon näitä rikoksia vuonna 2012 tuli yhteensä 210 kappaletta.

LOPUKSI

Sukupuolten tasa-arvoa koskeviin asenteisiin vaikuttaminen ja sukupuolistuneen väkivallan vastainen työ ovat keskeisiä keinoja positiivisen yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mielestä lasten hyväksikäytön ehkäiseminen kaupallisen seksin alueella edellyttää ihmisoikeuksiin perustuvan lähestymistavan edistämistä ja sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista. Kaupallisen seksin eri muodot ovat vahvasti sukupuolittuneita ilmiöitä, jolloin sukupuolinäkökulma tulee olla lähtökohtaisesti sisäistettynä kaikessa tarkastelussa. Lisäksi lasten oikeuksien toteutumiseksi ja suojelun varmistamiseksi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen tehdyn lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevan valinnaisen pöytäkirjan toimeenpanemiseksi tässä lausunnossa esitettyjen näkökohtien valossa pitää varata riittävät taloudelliset resurssit niin viranomais- kuin järjestötoimintaan.

Jukka Relander
puheenjohtaja

Hannele Varsa
pääsihteeri

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta tehdyn valinnaisen pöytäkirjan määräaikaissraportoinnista

LIITE 1

Kyselytutkimusten tuloksia:

Kouluterveyskysely 2013. Noin 200 000 vastaajaa (8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukiossa ja ammattioppilaitoksissa opiskelevat)

3 indikaattoria nuorten kohtaamasta seksuaalisesta väkivallasta, joista yksi vastikkeellisen seksin kokemuksista. Sukupuolesta ja opintoasteesta riippuen 9-33 % kohdalla vastaajista 1-3 indikaattoria täyttyi.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen seurantakysely nuorten rikoskäyttäytymisestä ja uhrikokemuksista. Vuonna 2012 4855 15-16 –vuotiasta vastaajaa

”Nuorten kokemaa seksuaalista häirintää kartoitettiin kysymällä, oliko nuori kokenut sukupuolista lähentelyä tai kanssakäymistä aikuisen tai nuorta itseään vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa. Vuoden aikana seksuaalista häirintää kokeneita nuoria oli 9 prosenttia. Kokemus oli huomattavasti yleisempi tytöille, joista 14 prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää vuoden aikana. Pojilla vastaava osuus oli 3 prosenttia. Viimeisimmistä tapauksista 41 prosenttia oli ollut sellaisia, että tekijä suostutteli nuorta seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tapauksista 13 prosentissa tekijä uhkaili tai painosti nuorta seksuaaliseen kanssakäymiseen ja 10 prosentissa tapauksista tekijä käytti fyysistä väkivaltaa. Kuudessa prosentissa tapauksista tekijä antoi nuorelle rahaa tai muun palkkion. Seksuaalista häirintää kokeneista nuorista 5 prosenttia oli saanut tapauksesta fyysisen vamman, joka oli vähintään mustelma, haava tai ruhje.”

Pohjoismaalaisia tai lähialueen tutkimuksia:

”Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter”, Carl-Göran Svedin ja Gisela Priebe (2004). Ensimmäinen Ruotsissa tehty vastikkeellisen seksin esiintyneisyyttä käsittelevä tutkimus. Otanta 4343 18-vuotiaasta nuoresta, joista 1,4 prosenttia vastasi joskus myyneensä seksiä rahaa tai jotakin muuta korvausta vastaan. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/63/85/1bf37a62.pdf>

”I sexualitetens gränstrakter”, Jonna Abellsson ja Anna Hulusjö (2008). 4444 yli 18-vuotiaan nuoren kyselytutkimus ja 14 nuorten parissa työskentelevän asiantuntijan haastattelu. 9,4 % nuorista oli saanut korvauksen seksiä vastaan. Vastaajat keskimäärin 20-vuotiaita. https://www.goteborg.se/wps/wcm/connect/6ee666004218607ea8f5ab6f1cf2ff43/unga_som_saljer_sex.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=6ee666004218607ea8f5ab6f1cf2ff43

”Se mig – unga om sex och internet”, Ungdomsstyrelsen (2009). Otanta 2951 16-25-vuotiasta, joista 1,7 prosenttia oli saanut korvauksen seksiä vastaan. <http://www2.ungdomsstyrelsen.se/butiksadmin/showDoc/ff80808123b7bc870123b7eb92f10004/SemigUn gaomsexochinternet.pdf>

Pohjoismaalaisten kyselytutkimusten mukaan on yleisempää, että pojat saavat korvauksen seksistä kuin tytöt. Vuonna 2004 1,8 % ruotsalaispojista ja 1 % tytöistä oli kokemuksia vastikkeellisesta seksistä. Viime aikoina ero on kaventunut 1,7 %:iin ja 1,2 %:iin. Norjassa sukupuolten välinen ero on suurempi: pojista 2,1 % ja tytöistä 0,4 %:lla oli kokemuksia vastikkeellisesta seksistä (Pedersen ja Hegna, 2003).

The Baltic Sea Regional Study on Adolescents’ Sexuality. Svein Mossige, Mare Ainsaar, Göran Svedin (2007). “Selling sex for money or other forms of compensation was not very prevalent among girls (4.0%) but surprisingly high among boys (9.4 %). The high number among boys is mainly due to the very high figure reported by Polish boys. There are very few international studies on this topic. Most of the studies are Nordic, but they all report a higher frequency among boys than among girls (Svedin & Priebe, 2007).” http://www.nova.no/asset/2812/1/2812_1.pdf